

**2016 HOLLANDA-TÜRKİYE SİYASİ KRİZİNE HÜRRİYET VE
HOLLANDA GAZETESİ ALGEMEEN DAGBLAD'IN BAKIŞININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

**COMPARISON PERSPECTIVES OF HURRIYET NEWSPAPER
AND HOLLAND NEWSPAPER ALGEMEEN DAGBLAD ABOUT THE
2016 POLITICAL CRISIS BETWEEN HOLLAND AND TURKEY**

**СРАВНЕНИЕ ВЗГЛЯДОВ ГАЗЕТЫ «HÜRRİYET» И ВАЖНОЙ
ГОЛЛАНДСКОЙ ПРЕССЫ «ALGEMEEN DAGBLAD» НА
ГОЛЛАНДСКО-ТУРЕЦКИЙ ПОЛИТИЧЕСКИЙ КОНФЛИКТ 2016
ГОДА**

İsmail Cem FERİDUNOĞLU*

ÖZ

Haber, artık günümüzde hemen herkesi ilgilendiren bir kavramdır. Medya ise bu anlamda önemli bir söylem oluşturma alanıdır. Medyanın görevi, haber söyleminin içinde yer alan olaylar ve gerçekleri sözde yaratarak, canlandırmaktadır. Böylece söylem, kaynak ve hedef arasında kurulan bir diyalogdur. Medya, herhangi bir eylem ya da söyleme nereden bakıldığının ortaya konulması açısından önemlidir. Zira medya siyasi ve sosyal olayların yorumlanarak insanların zihnine yerleşmesinde birincil derecede etkilidir. Mart 2017'de yaşanan Hollanda-Türkiye krizinde de basın bakış açısı oldukça önemlidir. 21 Ocak tarihinde TBMM tarafından kabul edilen ve 16 Nisan'da halkoyuna sunulacak olan Anayasa değişikliği çerçevesinde Türk Bakanların Avrupa'da yaşayan vatandaşlara yönelik mitingler düzenlemek istemeleri ve bu mitinglerin ilk olarak Almanya'da daha sonra da Hollanda'da iptal edilmesi krizin başlangıç noktasını oluşturmuştur. Almanya ile başlayan sorun, 15 Mart 2017 yapılacak genel seçiminin arifesinde olan Hollanda ile derinleşmiş ve karşılıklı suçlayıcı açıklamalarla diplomatik kriz boyutuna gelmiştir.

İlk olarak 2 Mart günü Adalet Bakanı Bekir Bozdağ'ın Almanya'nın Gaggenau şehrinde ve Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi'nin de Köln'de yapacağı konuşmalara yasak getirilmiştir. Bunun ardından karşılıklı sert söylemler sonucu, iki ülke arasındaki gerilim tırmanmıştır.

Bu bağlamda Türk Medyası'ndan Hürriyet Gazetesi ile Hollanda Basını'ndan Algemeen Dagblad gazeteleri incelenmiş, kriz olgusu medya aracılığıyla değerlendirilmiştir. Çalışmada yöntem olarak içerik ve söylem analizi uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Haber, Hollanda-Türkiye Krizi, Hürriyet Gazetesi, Hollanda Basını

ABSTRACT

Turkish Ministers' demands to organize rallies for citizens living in Europe within the framework of the constitutional amendment which was enacted by the Grand National Assembly on January 21 and would be offered to the public through a referendum on April 16, and the rejection of these meetings first in Germany and then in the Netherlands were the starting point of the crisis. The problem, which started with Germany, deepened with the Netherlands, which was on the eve of the general elections to be held on March 15, 2017, and was ascended to the level of a diplomatic crisis.

*Orcid:0000-0002-8453-4178 Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi Tirebolu İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, cemferidunoglu@hotmail.com

First, the speeches to be given by Minister of Justice Bekir Bozdağ in Gaggenau, Germany and Minister of Economy Nihat Zeybekçi in Cologne on March 2 were banned. Afterwards, the tension between the two countries has increased following mutually austere declarations. Considering the differences between the parties' comments on the course of events and their response to the crisis, it is obvious that the election atmosphere on both sides made an impact on the unfolding of the events.

Keywords: Press, News, Netherlands-Turkey Crisis, Hurriyet Newspaper, Netherlands Press

АННОТАЦИЯ

Новости – это на настоящий день понятие, которое касается всех. СМИ являются важной областью дискурса в этом отношении. Задача СМИ состоит в том, чтобы воспроизвести события и факты в новостном дискурсе, создав так называемую псевдо-реальность. Таким образом, дискурс – это диалог между источником и целью. Медиа важна с точки зрения выявления того, как рассматривается какое-либо действие или повествование. Потому что средства массовой информации в первую очередь эффективны в интерпретации политических и общественных событий и в оседании в сознании людей. Точка зрения прессы в условиях кризиса между Голландией и Турцией в марте 2017 года была весьма важна. В рамках конституционной поправки, принятой ВНСТ 21 января, и которая должна была быть вынесена на референдум 16 апреля, намерение турецких министров организовать митинги в отношении граждан, проживающих в Европе, и отмена этих митингов вначале в Германии, а затем в Голландии стали отправной точкой кризиса. Проблема, которая началась с Германии, приобрела характер глубокого дипломатического кризиса с Голландией, с углубленными и взаимно обвиняющими объяснениями, которая была накануне всеобщих выборов, которые должны были состояться 15 марта 2017 года. Сперва 2 марта министру юстиции Бекиру Боздагу было запрещено выступать в городе Гаггенау Германии, а затем и министру экономики Нихату Зейбекчи в Кельне. В результате этого, напряженность между двумя странами возросла. В этом контексте были рассмотрены газета Хурриет из турецких СМИ и газеты Algemeen Dagblad из голландской прессы, а через СМИ был оценен случай кризиса. Анализ содержания и дискурс были применены в этом исследовании. Ключевые слова: Пресса, Новости, Голландия - Турция кризис, газета Хурриет, Пресса Голландии

Ключевые слова: Пресса, Новости, Голландско-Турецкий Кризис, Газета Hurriyet, Нидерландская Пресса

1. Giriş

Genel olarak haberler, muhabirler tarafından ilginçlik, yenilik, olumsuzluk gibi özellikleri nedeniyle çevremizde gelişen sayısız olay ve olgular arasından seçilmekte ve zaman içinde oluşmuş nesnellik, tarafsızlık, dengelilik gibi gazetecilik kuralları göz önünde bulundurularak kaleme alınmaktadır. Uluslararası gelişmeler, iç siyaset ve diğer haber konularının günlük akış yoğunluğu haber üretim ve sunum aşamasının karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal, siyasal, uluslararası etkilerin yanı sıra bireysel değerlendirmelerin de haber içeriğinin oluşumunda etkin olduğu varsayılmıştır. Üretilen haberlerin etkinlik kazanması ve gündemde yer edinmesinde söylemlerin de büyük rolü vardır.

Gündelik yaşamda bir anlamı yokmuş gibi görünen ifadeler, söylemler içinde güçlü anlam ifade eden bir eyleme sahiptir. Söylemi anlamak için, söylenen sözün nerede, ne zaman ve kim ya da kimler tarafından oluşturulduğuna bakmak gereklidir. Medya, herhangi bir eylem ya da söyleme nereden bakıldığının ortaya konulması açısından önemlidir. Çünkü medya siyasi ve sosyal olayların yorumlanmasında, iktidarın görüşleri ile bazı inançların insanların zihnine yerleşmesinde birincil derecede etkilidir.

Hollanda ve Türkiye arasında ortaya çıkan diplomatik kriz, Mart 2017'de Türk hükümeti yetkililerinin bir sonraki ayda yapılacak olan anayasa referandumuna “evet” oyu toplamak için Hollanda'da yaşayan Türklerle toplantı yapmak istemesi ve Hollanda hükümeti yetkililerinin de yabancı ülke temsilcilerinin kendi ülkelerinde siyaset ve buna yönelik kampanyalar düzenlemesinden duydukları rahatsızlık sonucunda ortaya çıkan bir gerginliktir. Bu çalışmamızda Mart 2017'de yaşanan Hollanda-Türkiye Krizi'ne, Hürriyet

Gazetesi ve Hollanda Gazetesi Algemeen Dagblad'ın bakış açıları, söylem ve içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Basın

Basın, kamu adına ve onun yararlarını gözetmek suretiyle özgür biçimde yayım yapan bir güçtür. Basın özgürlüğü kavramı Anayasa ve Basın Kanunu ile teminat altına alınmıştır. “Özgür bir basın, sadık bir nöbetçi gibi sürprizlere engel olur ve yaklaşan tehlikeler konusunda, zamanında uyarıda bulunur. Basın özgürlüğü siyasal züppelerden, parlamenter kandırmalardan ve hükümete kölelik etmekten kurtulabilmenin güvencesidir. Seçilmiş temsilcileriyle birlikte hukuk düzeni içinde yaşayabilen akıl sahibi bireylerin doğal haklarına dayanarak, iyi hükümeti mümkün kılar” (Keane, 2010: 92).

Basın, ifade özgürlüğünün gerçekleşmesinde önemli bir role sahiptir. Basının en geniş ve en kolektif düşünce açıklama aracı olması bu önemi ortaya koymaktadır. Bir düşünce açıklama aracı olan basın, demokrasinin çoğulculuk ve gelişimcilik ilkelerine işlerlik kazandıran en önemli unsurlardan biridir (Özek, 1999: 13). Zira demokrasinin yalnızca seçimden ibaret olmadığı görüşünü benimseyen çağdaş özgürlükçü demokrasilerde, seçimle devlet yönetimini elinde bulunduranların toplumsal ve siyasal güçler tarafından sürekli denetlenmesiyle sağlıklı bir demokratik düzenin sağlanabileceğine inanılmaktadır (İçel, 2005: 97). İşte basın çağdaş demokrasilerde halkın doğruları bilerek, siyasal süreç içinde sağlıklı seçimler yapabilmesine yardımcı olan, politik gücü elinde bulunduranların etkinlikleri hakkında halkı bilgilendiren, bu etkinlikler konusunda eleştiri yapan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Basının haber verme, eleştiri yapma, kamuoyu oluşturma işlevlerini yerine getirebilmesi toplumda politik ve hukuksal anlamda özgürlükçü basın anlayışının benimsenmiş olmasına bağlıdır.

2.2. Haber

Haber, gerçeklikle bağlantısının olması ve hatta birebir gerçekliğin kendisi olarak nitelendirilmesinden dolayı, doğrudan ve en fazla etkili olabilen medya içeriği olarak kabul görmektedir. Böylesi bir kabul ise haber vermenin, gerçekleşen bir olayın kitlelere aktarılması gibi oldukça masum bir eylem olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır (Özdemir, 1998: 57). Bu şekilde insanlar tarafından en fazla ihtiyaç duyulan ve bu ihtiyacın karşılanması sonrasında oldukça büyük bir doyumunu da beraberinde sağlayan bir içerik olarak haber, kitle iletişim araçlarının da temelini oluşturmaktadır. Ancak böyle bir öneme sahip olan bir içeriği herkesin onaylayabileceği biçimde kesin olarak tanımlayabilmek; haberin ne olduğu gibi bir soruya oldukça net bir yanıt verebilmek mümkün değildir.

Ekonomik ve siyasal gelişmelerin hızla yaşandığı çağımızda, dünyada meydana gelen savaşlar, ekonomik darboğazlar, rejim değişiklikleri ve yeni stratejilerin oluşturulmasıyla, haber kavramı daha fazla önem kazanmıştır. Ancak günümüzde haber kavramının tanımı üzerinde görüş birliğine varılamamıştır. Bazı haberciler haberin doğrudan tanımını yaparlarken, bazıları da haberin unsurlarını ele alarak onu tanımlama yolunu seçmişlerdir. Her toplumsal sistemde bir üst yapı kurumu olan kitle haberleşme araçlarının üstlendikleri role göre haber kavramının belirlenmesi söz konusu olmaktadır (Aslan, 2002: 116).

Gerçek dünyada bir yerlerde meydana gelen olaylar ya da kişiler hakkındaki yeni ve ilgi çekici enformasyon (Dursun, 2004: 63); belirli bir süreç içinde, belirli ölçütlere göre seçilen ve yine belirli bir süreç içinde belirli ölçütlere göre sunulan bir olgu (Tokgöz, 2010: 116); meydana gelen bir olayın bildirilişi, haber için yapılan tanımlamalardan bazılarıdır. Diğer bir tanımlamaya göre haber; ilginç, sık tekrarlanmış ya da ilk kez meydana gelmiş, geniş kitleleri ilgilendiren, zamanlılık, yenilik, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanların ilgisini çekme değerlerini içeren olaylardır (Bülbül, 2001: 117). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere “*olay*,” haber için vazgeçilmez bir kavram niteliğindedir. Haber ve olay birbiriyle yakından ilişkilidir.

Haber aynı zamanda, bir olayın meydana geldikten sonra algılanmasını ve bu olayın belirli kurallar altında biçimlendirilmesini de kapsamaktadır. Yani haber, olayın yeniden yapılandırılması sonucu gerçeğin bir temsili olmaktadır. Haber, bütünün yerine

geçecek gerçekliğin bir parçası durumundadır ve insanlar bu parça sayesinde gerçekliğin kalanını, bütünü inşâ edebilmektedirler (Fiske, 1996: 128).

Diğer bir tanıma bakacak olursak; “Haber, gazeteciliği meslek edinmiş kişilerin, haber konusu olarak seçtikleri konularda topladıkları ve kuralına göre formatladıkları, yine gazeteciliği meslek edinmiş kitle iletişim araçlarının sorumluları tarafından seçilerek, yazılı, sesli ya da görüntülü mesajlar şeklinde, okuyucu, dinleyici ya da izleyiciye ulaştırılan bilgilerdir.” Bu tanımda haberin editoryal yapı içinde şekillenmesi ve bu yapı içerisinde izleyiciye sunulmasına vurgu yapılmakta ancak haberin güncel ait zamanlı bir bilgi olduğu gibi bir takım haber özelliklerine yer verilmediği görülmektedir (Aslan, 2002: 117).

Haber, soyut bir boyuta, sübjektif bir yapıya sahiptir. Haber bir olayın kendisi değil, olaydan sonra ortaya çıkan kavrama, olayın yeniden düzenlenmesidir. Buna göre haber bir olay değil, bir olayın gerçek çatısını yeniden kurmak için girişimdir. Başka bir tanımda da haber, vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişileri ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği herhangi bir olay, fikir ve kanaattir. Bunun yanı sıra, “Haber önemli insanları ilgilendiren olayların, gerçeklerin, görüşlerin zamanlı bildirişimidir” şeklinde de bir tanım getirilmektedir (Genç ve Uyguç, 1998: 108).

Basını dördüncü güç olarak görme eğilimi basın mesleğinde çalışanları da gerçeğe (*doğruya*) ulaşma yetisine sahip profesyoneller olarak görme alışkanlığını beraberinde getirmiştir. Pozitivist epistemoloji içinde sosyal bilimcilerin inceledikleri olgular karşısındaki konum ve tutumları, başka bir ifadeyle araştırmacının toplumsal “*gerçeklik*” karşısında takınması gereken değer yargılarından arınmış nesnel tavır, gazetecilerinde üzerinde haber yazdıkları olaylara karşı takınmaları gereken tavır, edinilmesi gereken bir tutum olarak benimsenmiş ve önerilmiştir. Böyle bir epistemoloji anlayışının sorgulanmaksızın benimsenmesi, haber ve haber yazımı konusunda bir dizi ilkeyi beraberinde getirmiştir. Gazeteci haber yaptığı olguya, kendi siyasal eğilimlerinden arınıp nesnel ve tarafsız bir gözle bakmalı, bunun sonucunda da “*dengeli*” ve “*yansız*” bir haber üretmelidir (Matelski, 2000: 20).

Dursun’a göre (2004: 70) ise liberal çoğulcu yaklaşımda haber; tıpkı bir “ayna” gibi ele alınırken eleştirel yaklaşımda bu görüşe kuşkulu bakıldığı ve haberin “belirli sınıfsal çıkarları yansıtmaması nedeniyle” nesnel ve tarafsız olamayacağı vurgulanmaktadır. Yine bu anlamda liberal çoğulcu yaklaşıma göre haber ve habercilik yapanların masum olarak gösterilmesine karşın; eleştirel yaklaşım tarzı habercinin yaptığı işin medya patronunun kişisel ve patronun ait olduğu sınıfın, yani sermayedarların sınıfsal çıkarlarını sürdüreceği ölçüde var olan gerçekliği “çarpıtmak” olduğunu öne sürmektedir.

2.3.Haber ve Medya İçeriğinin Oluşumu

Haber, artık günümüzde hemen herkesi ilgilendiren bir kavramdır. Dünyada nelerin olup bittiğini ve bu olanların ne anlama geldiğini anlamak için tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulların bilinmesine gereksinim vardır ve özellikle demokratik toplumlarda haber yaşamsal bir gereksinim olarak değerlendirilmektedir (Çoban, 2009: 3). Haber içeriğinin oluşumunda ise birden fazla değişken yer almaktadır. Bu değişkenlerle birlikte hangi haberin nasıl okuyucunun karşısına çıkarılacağı da üretim aşamasının en önemli safhalarından biridir.

Genel olarak haberler muhabirler tarafından ilginçlik, yenilik, olumsuzluk gibi özellikleri nedeniyle çevremizde gelişen sayısız olay ve olgular arasından seçilmekte ve zaman içinde oluşmuş nesnellik, tarafsızlık, dengelilik gibi gazetecilik kuralları göz önünde bulundurularak kaleme alınmaktadır (Atabek ve Uztuğ, 1998: 97). Bahsi geçen haber seçim süreci kendiliğinden, belirli koşullar göz önüne alınarak, iç denetim mekanizması haline gelmiştir.

Uluslararası gelişmeler ve iç siyaset alanındaki yoğun haber trafiği, haber değeri olan her bir haberin aynı anda sunulmasını imkansız hale getirmektedir. Bu noktada verilmesi gereken editoryal kararlar, haber üretim ve sunum aşamasının karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal, siyasal, uluslararası etkilerin yanı sıra verilen bireysel editoryal kararların da haber içeriği oluşumunda etkin olduğu varsayılmaktadır.

İrvan (2008: 58), haber oluşumundaki bireysel etkiler düzeyindeki çalışmaların gazetecilerin tutumları, değerleri, inançları, cinsiyetleri ve etnik kökenleri gibi bireysel nitelikleri ile gazetecilerin profesyonellik anlayışları üzerinde yoğunlaşmakta olduğunu ve bunların medya üzerindeki etkisinin araştırıldığını söylemektedir.

Bireysel etkilerin yanı sıra medya rutinlerine vurgu yapan Laughey (2010: 125) ise şunları söylemektedir; “dünyadaki muhabirlerin tümü de tam gün çalışsalar bile dünyada olan biten her şeye tanıklık edemezler. Dünyada çok sayıda iyi gazeteci de yoktur ve hiçbiri de aynı anda birden çok yerde bulunma gücüne sahip değildirler. Muhabirler gaipten haber veren kâhinler değildirler, dünyada neler olup bittiğini önlerindeki kristal küreye bakarak söylemezler... Eğer standartlaşmış rutinler olmasaydı, gazetecilerin şu anda yaptıkları şeyi başarmaları gerçekten de mucize sayılırdı. Gazeteler tüm insanları gözetlemeye çalışmazlar. Onların, polis karakolları, belediye, adliye, meclis gibi belirli yerlerde konuşlandırılmış gözcüleri vardır.”

Atabek (1998: 28) de; gazetecilerin habere temel oluşturan olayın veya konunun seçimini yapip ve bunları haber formunda yazarak medya gündeminde yer alacak hale getirmedeki etkin rolünü belirlerken, her iki sürecin de aktörünün gazeteci olduğunu, bu koşullarda hem haber seçimi hem de haber yazımı sırasında etkide bulunan unsurların benzer olmasının kaçınılmazlığını belirtmektedir.

Haber ve medya içeriğine etki eden unsurlara dikkat çeken İrvan (2008: 59) ise, haber hiyerarşisine vurgu yapmakta, dikkat yaratan iki temel unsurun haber hiyerarşisi ve yoğunlaşma-dağılıma eksenini olduğunu söylemektedir. Aslında burada bahsi geçen hiyerarşinin oluşuşunu da, ‘haber değeri’ kavramını etkin şekilde işlevsel hale getirmektedir. Konuların önemliliği veya önemsizliği onların , haber değerlerini ve de hiyerarşisini oluşturmaktadır.

Demiroğlu (2012: 69-70) bir olayın haber olmasının, taşıdığı haber değeriyle belirlendiğine ve bu doğrultuda haberleştirilen bir olayın sunumu esnasında medya kuruluşları tarafından çeşitli unsurlarla şekillendirildiğine değinmiştir. Bu görüş, 1920’lerde Lippmann’ın ortaya attığı fikir ile aynı doğrultudadır. Lippman olayı gerçeklik ve haber ilişkisi bağlamında değerlendirip şunları söylemiştir; “haber ile gerçek aynı değildir. Haberin işlevi bir olayı iletmek, gerçeğin işlevi ise, saklı kalmış olguları gün ışığına çıkararak, birbirleri arasındaki bağıntıyı kurarak, insanoğlunun iletişimine olanak tanımak için, gerçeğin resmini yapabilmektir” (Tokgöz, 2010: 53).

Bu bağlamda değerlendirme yapıldığında; olayların haber değeri taşıdıkları ön kabulüyle ele alınması, olayların haberciler tarafından işlenip gerçeklik oluşturularak bir üst işlemde geçmiş olmasına işaret etmektedir. Girgin, (2005: 78); haber değerinin birçok haberci için olayla karşılaştıkları zaman belirlenecek soyut bir kavram olarak kabul edildiğini; oysa haber değeri kavramının, habercilerin bireysel olarak yakıştırdıkları bir özellik olmadığını vurgulamıştır.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak mevcut toplumsal yapının, haberci için önem kavramının önceden oluşturulmasında ve karşılaşılan olayın haber değeri taşıyıp taşımadığında belirleyici olduğu söylenebilmektedir.

2.4. Söylem

Söylemi bir “dil pratiği” tanımlayabiliriz (Sözen, 2014: 20). Yine söylem, farklı beyanlara ve farklı anlatımlara dayanmaktadır. Bilginin, ideolojinin, gündelik hayatın dil içindeki kullanımı, birer dil eylemi olarak kabul edilmektedir. Hatta gündelik konuşmalarda anlamsız gibi görünen ifadeler bile dilin kullanımı içerisinde anlamlı hale gelerek bir anlamı ya da söylemi ifade edebilmektedir. Söylemi anlaşılabilir hale getiren şey, ifadelerin, olayların nerede ve nasıl ortaya çıktığıdır. Söylemi kullanan kişiler de söylemin anlaşılmasında ana unsurlardan biridir. Farklı şekilde ifade edersek; bir kimseye kimliğini kazandıran şey de yine o kişinin söylemidir (Şenöz, 2005: 23). Dolayısıyla bir dil pratiği olan söylem, diğer bir açıdan dilin basit olarak kullanımı değildir. Söylem kavramının, hayatın içindeki sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarla da ilgisi bulunmaktadır.

Bireylerin eylemlerine, gündelik hayata dair düşüncelerine ya da bulunduğu bir cemaat/topluluk hakkındaki bilgilerine, söylemleri sayesinde ulaşılabilir. Bu söylemlerinde nasıl bir durum içinde şekillendikleri ortaya çıkmaktadır. Böylece söylemler, durumdan bağımsız değildir. Durumlar içinde tekrar tekrar şekillenmekte ve kendilerini yenilemektedir. Konuşmayı yapanların kimler oldukları, konuşmanın geçtiği mekânlar/zamanlar ve ihtiyaçlar bağlamı belirlemektedir (Devran, 2010: 26).

İdeoloji ve gücün dil içindeki kullanımları aslında birer dil eylemidir. Fakat bu dil eylemi söylemler içinde anlamlı hale gelmektedir. Gündelik yaşamda bir anlamı yokmuş gibi görünen ifadeler, söylemler içinde güçlü anlam ifade eden bir eyleme sahiptir. Söylemi

anlamak için, söylenen sözün nerede, ne zaman ve kim ya da kimler tarafından oluşturulduğuna bakmak gereklidir. Söylem ve konuşmacı birbirini tamamlamaktadır.

Dolayısıyla karşımızdakini ancak söylemini anlayabildiğimiz kadar tanıyabilmekte ve konumlandırabilmekteyiz (Sözen, 2014: 13). Hiçbir söylem ne ilktir ne de sondur, söylemlerin bir özelliği de süreklilikleridir. Bu da söylemin esas ilgisini eleştirel bilgiye yönlendirmesi sonucunu doğurmaktadır.

Köşe yazarlarının yazılarında kullanılan söylemler, bilinçli ya da bilinçsiz olarak; toplumsal, siyasal ve psikolojik alt yapılarının da etkisi ile kamuoyu oluşturmaları ya da yönlendirmelerinde önemli bir rol oynayabilmektedir.

Van Dijk (2003: 158-164). Söylem çözümlemesinin fonetik, grafik, fonolojik, morfolojik, sentaktik, mikro ve makro semantik, stilistik, üst yapısal, retorik, pragmatik, konuşmaya ait, etkileşimci ve diğer tüm yapı ve stratejilerin ayrı ayrı ama aynı zamanda da birbirleriyle ilişkilendirilmiş incelemelerini gerektirdiğini vurgulamaktadır. Van Dijk, söylem çözümlemesinin çok karmaşık bir yapıya sahip olmasından dolayı metinsel çözümlemenin yeterli olmayacağını da söylemektedir. Metin ve konuşmanın yapıları arasındaki ilişkiler diğer yandan bu yapıların algısal, sosyal, kültürel ve tarihsel bağlantılarının da hesaba katılması gerektiğinin altını çizmektedir.

2.5. İçerik Analizi

Sosyal bilimlerde, araştırmalar, genelde mevcut dokümanların özümzenerek okunmasıyla başlamaktadır. İçerik analizi bir gözlem yöntemi değil bir çözümleme yöntemidir. Bu yöntemle bireylerin birebir sorgulaması, gözlenmesi değil mevcut dokümantasyonların incelenmesi söz konusudur (Öğülmüş, 1991: 215).

İçerik analizi daha çok sosyal bilimlerde kullanılan bir teknik olmakla birlikte genelde kitle iletişim araçlarında toplum ya da kültürde zamanla meydana gelen değişiklikleri saptamakta kullanılmaktadır. Her türlü dokümanter araştırmada da kullanım için uygun olmayabilmektedir. Örneğin bir iddianın doğrulanması ile ilgili bir çalışmada ya da bir portrenin estetik değerinin tartışıldığı bir sanatsal değerlendirme araştırmasında uygun olmayabilmektedir (Öğülmüş, 1991: 219). Veriye ulaşmada sıkıntı olduğunda, araştırmacının ulaşabileceği veri bireylerce verilen mesajlarla sınırlı olduğunda, rahatlıkla başvurulabilecek bir yöntemdir.

3. İçerik Analizi: Hollanda-Türkiye Krizi

3.1. Hollanda-Türkiye Krizine Genel Bir Bakış

Hollanda ve Türkiye arasında ortaya çıkan diplomatik kriz, Mart 2017'de Türk hükümeti yetkililerinin bir sonraki ayda yapılacak olan anayasa referandumuna "evet" oyu toplamak için Hollanda'da yaşayan Türklerle toplantı yapmak istemesi ve Hollanda hükümeti yetkililerinin de yabancı ülke temsilcilerinin kendi ülkelerinde siyaset ve buna yönelik kampanyalar düzenlemesinden duydukları rahatsızlık sonucunda ortaya çıkan bir gerginliktir.

Hollanda, Türk hükümetinin referandum kampanyasını reddetmesine karşın, Türk hükümetinin konuyu uluslararası hukukun bir gereği olarak kabul edip, ısrarlı tutumunu sürdürmesi üzerine Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun önceden planlanmış toplantısını ve ülkeye uçuş iznini iptal etmiştir. Bakan Çavuşoğlu, Hollanda Rotterdam mitinginin düzenleneceği gün engelleme girişimlerine rağmen ülkeye gideceğini açıklamıştır. Hollanda hükümetinin uçuş yasağı kararındaki gerekçesi olan yaptırım tehdidi ifadesini CNN Türk kanalında canlı yayında değerlendiren Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu; "eğer Hollanda, benim uçuş iznini iptal ederse, öyle sürekli tehdit ediyorlar, eğer böyle bir şey yaparlarsa ekonomik ve siyasi bizim Hollanda'ya karşı yaptırımımız çok ağır olur. Ne demek bir bakanın uçuşunu iptal etmek? Bu çok ağır sonuçlar doğurur. O yüzden Hollanda bu tür yanlış politikalarından vazgeçsin" söyleminde bulunmuştur

(<https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/03/14/yasak-nazi-diplomasi-11-soruda-hollanda-krizi/>).

Rotterdam'a uçuş izni iptal edilen ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya'nın konsolosluk binamıza girmesine izin verilmemesinin ardından Çavuşoğlu, "Hollanda, bakanımızın önce yolunu kesti sonra tam konsolosluğumuza girerken

bloke etti. Her şeyden önce Viyana Sözleşmesi açık; burası Türk toprağıdır. Orada barışçılı gösteri yapan insanların üzerine köpeklerle saldırdılar” (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39253973>) şeklinde bir demeç vermiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan-Kaya ise kampanyaya yönelik propaganda için geldiği Hollanda’da “Persona non Grata/istenmeyen kişi” ilan edilerek ülkeden sınır dışı edilmiştir. AB Küresel Araştırmalar Derneği Başkan Yardımcısı Avukat Can Baydarol, tarihte ilk defa böyle bir şeyin yaşandığını, konvansiyonun öngöremeyeceği, “sui generis/kendine özgü” bir durumla karşı karşıya kaldığını beyan etmiştir. Baydarol, hatanın Bakan Sayan-Kaya’nın arabadan inmesi olduğunu ve devleti temsil eden bir bakanın herkesle görüşemeyeceğini ve muhatabının korumaları olduğunu söyleyerek buna karşın, Hollanda’nın da yurtdışındaki her Türk vatandaşının Konsolosluk ve Büyükelçilik’lere gitme hakkına saygı göstermesi gerektiğini ifade etmiştir (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39253973>).

Bu olaydan sonra ülkeler arasındaki kriz giderek derinleşmiş ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan, Almanya’nın da daha önceden referandum kampanyasını engellemesi üzerine yaptığı yorumları tekrarlayarak bu kez Hollanda yönetimine ilişkin “Nazi kalıntısı ve faşist” suçlamalarını yöneltmiş ve Hollanda Türk büyükelçisinin de görevine bir müddet dönmemesini istemiştir. Hollanda’da Türk büyükelçiliğine giriş ve çıkışların yasaklanması ve Bakan Sayan Kaya ile ekibinin büyükelçiliğe alınmamasından dolayı Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından Hollanda hükümetine diplomatik nota verilmiştir.

Hollanda hükümetinin bu tutumlarına karşılık, Türk Dışişleri Bakanlığı, Hollanda’nın Ankara ve İstanbul konsoloslukları ile Hollanda Büyükelçiliği Maslahatgüzarının evi ve başkonsolos konutusunun giriş ve çıkışlarının güvenlik önlemi gerekçesiyle kapatıldığını da duyurmuştur.

Türkiye tarafından Hollanda hükümetine iki nota verilerek resmi yazılı özür ve kötü davranışlarda bulunan görevlilerin cezalandırılması talep edilmiştir. Hollanda Başbakanı Mark Rutte ilişkileri düzeltmekten yana olduklarını belirtmekle birlikte özür dilemeyeceklerini beyan etmiştir. Irkçı söylemleri referans alan Özgürlük Partisi lideri Geert Wilders başta olmak üzere bazı Hollandalı siyasiler, Türkiye’ye daha sert davranılması çağrısında bulunmuşlardır. Diplomatik krizin, Türkiye’nin bir süredir uygulamaya çalıştığı Batı’dan bağımsızlaşma politikasını destekleyecek hususlar ürettiği görüşü de literatürde yer almaktadır. Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki “evet” cephesinin, kontrollü gerginlik politikası ile oylarını konsolide etmeyi amaçladığı, aynı zamanda da kararsızların oylarını “evet” oylarına yöneltmeyi hedeflediği birbirini tamamlayan öğeler olarak literatürde yer bulmaktadır (SDAM, 2017).

3.2.Gazete Haberlerinin Analizi

Gazete haberlerinin analizinde öncelikli olarak haber kaynağı ve temanın yanı sıra içerikte kullanılan kelimeler de önem kazanmaktadır. Bu bölümde ilgili bilgilerle birlikte Hollanda-Türkiye krizini işleyen haberlere yönelik bir analize yer verilecektir.

3.2.1.Haber Kaynağı

Haberin hammaddesi, daha önce de belirtildiği üzere olaylar ve sorunlardan oluşmaktadır. Ancak bir olay kendiliğinden haber haline gelmez, olayların ve sorunların haber haline gelebilmesi için öncelikle gazeteciler tarafından öğrenilmeleri gerekmektedir. Olay ve sorunların gazeteciler tarafından öğrenilmesi suretiyle gerçekleşen haberin bu ilk aşamasında “haber kaynağı” ortaya çıkmaktadır (Tokgöz, 2010: 49). Eğer gazeteci haber konusu olaya doğrudan kendi gözleriyle tanıklık ettiyse, haberin kaynağı kendisi olmaktadır. Ancak olaya tanıklık etmemiş ve başkalarından dinlediği, çeşitli yollarla edindiği bilgiler ile haberini oluşturmuşsa üçüncü bir şahsın haber kaynağı olması durumu söz konusu olmaktadır. Haber kaynakları birinci el ve ikinci el kaynaklar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Bir gazeteci ilke olarak, görülebilir ve gözlenebilir olaylar bakımından gözlemle bulunmak suretiyle haber toplamaktadır. Bu durumda gazeteciler bilgiyi yerinden, yani birinci el kaynaklarından toplamaktadırlar. Muhabirin bizzat olaya tanıklık ettiği ya da izlediği haberler, röportajlar birinci el haber kaynaklarını oluşturmaktadır (Tokgöz, 2010: 216). Gazeteciler her zaman olayları gözlemleyebilme olanağına sahip olmayabilmekte, bu durumda olayları ikinci el kaynaklardan öğrenme yoluna gitmektedirler. İkinci el kaynaklar hem haberi oluşturan hammadde işlevini hem de gazetecinin daha önce öğrendiği olayların doğruluğunun denetimi işlevini yerine getirmektedir. Haberin doğruluğunu sağlayabilmek ve haberi meydana getiren olguların geri planında yer alan ancak görünmeyen gerçeği ortaya

2016 HOLLANDA-TÜRKİYE SİYASİ KRİZİNE HÜRRİYET VE HOLLANDA GAZETESİ ALGEMEEN DAGBLAD'IN BAKIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI

çıkartabilmek amacıyla gazeteci ikinci el kaynaklara ulaşmak durumundadır. Haber ajansları, basın bültenleri, açıklamalar, kamu özel sektör kuruluşları, oda, dernek, vakıf vb. alınan bilgi, belge verilerle oluşturulan haberlerin kaynakları ikinci el kaynaklar olarak değerlendirilmektedir (Bülbül, 2001: 121).

Hollanda-Türkiye diplomatik krizine yönelik olarak araştırılan gazetelerde, özellikle Hollanda basınına yönelik olarak ilk elden verilen haber kaynaklarının yanı sıra özellikle Türk basınında yer alan ikinci el kaynakları haberi oluşturan hammadde işlevini oluşturmuştur. Haber kaynakları olarak haber ajansları, basın bültenleri ve açıklamalar gibi ikinci el kaynaklar yer almaktadır.

3.2.2.Haberin Teması

Haber söylemini belirleyen faktörler, haberi yapan kişinin ideolojisi, yaşam biçimi, gazetenin kendisi, gazetenin ideolojik yapısı ve hedef kitlenin karakteristik özelliğidir. Matheson'a göre egemen ideolojiler kendini söylemlerle egemen kılarken, bastırılmış düşünceler ise, söyleme dönüşemediği ve güç kazanamadığı için yokmuş gibi sayılmaktadırlar (Devran, 2010: 58).

Konuyla ilgili olarak ana haber teması krize yönelik çeşitli bilgiler ve bu haberlerin içeriğinde yer alan ideolojik söylemlerden oluşmaktadır.

Tablo 1. Haber Teması

ALGEMEEN DAGBLAD	HÜRRİYET GAZETESİ
Mark Rutte, Geert Weelders ve R. Tayyip Erdoğan'ın seçim öncesi konumları ve iç politikaya yönelik kazanım çabaları	Kriz sonrası Türkiye'nin resti, krizin sorumlusunun Türkiye olmadığı
Kampanya polemikleri	Bakanlara uygulanan muamelenin suç oluşu
Türkiye'nin özür talebi ve Avrupa'nın tepkisizliği	Hükümetin yaptırım talebi
Diplomasinin tıkanması, diplomatik kavga	Hollanda ile ilişkilerin askıya alınması
Faşizm ve Nazi söylemleri	NATO ve AB'nin Türkiye'yi riskli, aşırı açıklamalar yapmamaya davet etmesi
İrkçı söylemlerden Almanya'nın rahatsızlığı	Hollanda Başbakanı Mark Rutte'nin Türkiye'nin özür talebini reddetmesi
Boykot ve yaptırım tehditleri	Hollanda'nın tutumunun skandal ve terbiyesizlik olarak nitelendirilmesi
Türkiye'ye ticaret ambargolar söylemleri	Avrupa'da Nazizm'in hala ayakta olması
Krizin seçimler için kullanılmak istenmesi	Bedelin ödenmesi gerektiği, hesabın sorulacağı
Erdoğan'ın Rotterdam ile kardeş şehirliği kaldırmak istemesi	Üst düzey görüşmelerin askıya alınması, Hollanda Büyükelçisinin Türkiye'ye dönüşüne izin verilmemesi

3.2.3.Haber İçeriğinde Kullanılan Kelimeler

Hollanda Basını'ndan incelenen Algemeen Dagblad ve Türk Basını'ndan çalışmaya konu edilen Hürriyet Gazetesi'nde kriz döneminin yaşandığı günlerde gazetelerin manşet haberlerinde sıklıkla kullanılan kelimeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2. Haber İçeriğinde Sıklıkla Kullanılan Kelime Sayısı

ALGEMEEN BAGBAD		HÜRRİYET GAZETESİ	
Haber İçeriği	Kelime Sayısı	Haber İçeriği	Kelime Sayısı
Türkiye, Türk	148	Türkiye, Türk	153
Hollanda, Hollandalı	132	Hollanda, Hollandalı	162
R. Tayyip Erdoğan	95	R. Tayyip Erdoğan	53
Kampanya, referandum	18	Kampanya, referandum	21
Faşist, Nazi	17	Faşist, Nazi	13
Türk Bakan	15	Türk Bakan	3
Yaptırım	13	Yaptırım	19
Mevlüt Çavuşoğlu	12	Mevlüt Çavuşoğlu	15
Angela Merkel	11	Angela Merkel	18
Rotterdam	11	Rotterdam	5
Avrupa	10	Avrupa	17
Boykot	9	Boykot	3
İrk, ırkçılık	8	İrk, ırkçılık	9
Gert Wilders	7	Gert Wilders	3
Mark Rutte	6	Mark Rutte	11
Diplomasi	6	Diplomasi	16
Diplomatik kavga, kriz	6	Diplomatik kavga, kriz	20
Korku, belirsizlik	5	Korku, belirsizlik	1
Özür dileme	4	Özür dileme	13
Fatma Betül Sayan Kaya	3	Fatma Betül Sayan Kaya	8
Gerilim	3	Gerilim	13
Mülteci sorunu, sığınmacılar	2	Mülteci sorunu, sığınmacılar	12
Siyasi kriz	1	Siyasi kriz	6
Gerilim	1	Gerilim	1
			4
AB Bakanı Ömer Çelik	-	AB Bakanı Ömer Çelik	7
Türk vatandaşlarına şiddet	-	Türk vatandaşlarına şiddet	1
			3
Skandal, terbiyesizlik	-	Skandal, terbiyesizlik	7

Hollanda ve Türk Basını'nda çıkan haberler değerlendirildiğinde, haber içeriklerinde özellikle Türk, Türkiye, Hollanda, Hollandalı, R. Tayyip Erdoğan, kampanya/referandum, faşist-Nazi kelimelerinin daha sık olarak kullanıldığı görülmektedir. Türk Basını'nda özellikle diplomatik kavga ve diplomatik kriz, gerilim, Türk vatandaşlarına şiddet gibi unsurların yanı sıra, özür dileme olgusu ve skandal/terbiyesizlik gibi söylemlerin daha fazla kullanıldığı gözlemlenmektedir.

3.2.4.Söylem Analizi

Çalışmanın bu bölümünde ise Hollanda Basını'ndan Algemeen Dagblad ve Türk Basını'ndan Hürriyet Gazetesi örneğinden hareketle, her iki ülke arasında yaşanan krizin gazetelere nasıl yansdığı ve ne tür söylemler geliştirildiği açıklanacaktır. Her iki gazetenin seçiminde gazetelerin yayınlandıkları ülkedeki gündem oluşturma güçleri göz önüne alınmıştır.

3.2.4.1. Hollanda Basını/Algemeen Dagblad

12 Mart 2017 tarihli haberlerde öncelikli olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya'nın Hollanda sınırlarından çıkarılması ve buna ilişkin olarak Türkiye'nin özür beklentisi içinde olduğu aksi taktirde başka yollara başvuracağı belirtilmektedir. Burada öne çıkan ifadeler ise; Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın duruma verdiği sert tepki, dolayısıyla "bedel ödeme" ve "diplomasinin ne olduğu konusunda onlara ders verme" söylemleri olmaktadır. Bu söylemlerde Avrupa'nın, Hollanda'nın "faşist durumunu" yargılayıp yargılamayacağı hususu vurgulanmaktadır. Hollanda hükümetinin "özür dilemeyi" düşünmemesi ve doğru buldukları konunun arkasında oldukları söylemleri de gerginliği arttıran ifadeler olarak ortaya çıkmaktadır.

13 Mart 2017 tarihli Algemeen Dagblad haberlerine bakıldığında, Türkiye'nin tek istediğinin elinde bayrak olan on binlerce Türk'ün Hollanda'da kendini göstermesi olduğu öne çıkmaktadır. Eski dışişleri bakanı tarafından, bir oyun karşısında olduklarını ve Türklerin kendilerine düşünce özgürlüğünün kısıtlandığı suçlamasını yöneltmemeleri için tuzağa düşmeyerek oyunu dikkatle oynamaları gerektiği ifade edilmektedir.

Diplomatik bir uzmanın görüşüne göre ise, Hollanda'nın uzlaşmacı bir tutum göstermediği için bu olayların geliştiği, bayrak sallayan çok sayıda Türk görüntüsünün gerçekleşmemesinin karşı tarafı rahatsız ettiği. Çavuşoğlu'nun uçağının indirilmemesi kararıyla gelişen olaylar zinciriyle birlikte diplomasinin tıkandığı ve kışkırtıcı bir bakan ziyaretinin de bu tür bir sonuca neden olabileceğinin düşünüldüğü de ifade edilmektedir. Hollanda'nın uçağı geri çevirmesi ile Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Hollanda ile ilgili faşistler ve Naziler ifadesini kullanmasının, geriye dönüşü olmayan bir diplomatik kırılma noktası olduğu düşünülmektedir. Daha sonraki aşamada ise yaptırımlardan söz edilmesi ve Hollanda polisi ile Bakan Kaya arasında geçen sert görüşmenin Türk bakanın ekibi tarafından Türk medyasına sunulma şeklinin olayı daha da sertleştirdiği belirtilmektedir. Dolayısıyla Türk medyası sayesinde, Türkler bunu aşağılayıcı bir davranış olarak nitelendirmişlerdir.

Çalışmamıza konu olan Hollanda Basını'ndan Algemeen Dagblad Gzetes'i'nin aktardığına göre, 11 Mart günü gerçekleşen durum, metafor kullanımı ile, "tiyatro" olarak değerlendirilmiştir. Bunun sebebi ise, bir Hollanda polisinin Türk bakanın yolunu kesmesi, "Türkiye" sloganlarının atıldığı bir gösterinin yasaklanması, Erdoğan'ın "Nazi" ve "faşist" söylemlerinin ardından Wilders'ın twitter aracılığıyla gösteriye katılan Türklerin ülkeden uzaklaştırılması çağrısı, R. Tayyip Erdoğan, Mark Rutte ve Geert Weelders üçlüsünün, kariyerlerini etkileyecek seçim arifesinde oldukları ve üçünün de destekçilerini bu sayede arkalarında toplamış olduklarıdır. Başka bir ifadeyle yaşanan krizin belli kesimlerin lehine işlediği düşüncesi öne çıkmaktadır.

Bir başka haberde ise, Hollandalıların bu konuda doğru davrandığı, Türkiye'nin başka ülkelere kampanya yürütme hakkının olmadığı (konsolosluk bile olsa), Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ne kadar hakaret ederse o kadar sınırlandırılması gerektiği, konsoloslukun korunaklı bölge olmakla birlikte Türkiye'nin istediği gibi kullanabileceği bir alan olmadığı, Erdoğan'ın başka bir ülke halkına hitap etmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Basının vurguladığı bir başka husus ise, bu tür bir "kriz desteğinin" koalisyon partileri açısından ihtiyaç duyulan bir durum olduğu ve kullanıldığıdır. Kampanya olgusu gerek Türk gerekse Hollanda yetkilileri tarafından önem verilen bir durumdur. Dolayısıyla "diplomatik kriz" ve "kampanya" bir arada yürütülerek seçimler için kullanılmıştır. Ülke hükümetlerin özellikle "yaptırımlar" üzerinde durmaları da daha çok ses getirmeye yönelik bir durum olarak görülmektedir.

13 Mart 2017 tarihli haberlerde ise Hollandalıların boykot, korku ve belirsizlikler nedeniyle Türkiye'ye gitmeyeceği, bu durumun da Türkler aleyhine işleyeceği belirtilerek, Erdoğan'ın, Hollanda'nın bedel ödemek zorunda kalacağı ve yaptırımlara maruz kalacağı söylemlerinin de geri tepeceği, Türkiye yatırımları, turizm ve ekonomi açısından dezavantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Güvensizlik duygusunun turizm ve iş çevrelerine zarar getireceği, sermaye akışının azalacağı ve ticari ambargo söz konusu olursa zararın daha artacağı belirtilmektedir.

Diğer taraftan, kampanya ve yaptırımlar yine Algemeen Bagblad'ın gündeminde yer almaktadır. Temelde gazetenin sürece bakışı, Hollanda'daki seçimler ve Türkiye'deki referandumun, iki ülke arasında koşullar ve diplomatik konuların daha da büyümesine neden olduğu şeklindedir. Türk bakanın böyle bir ortamda Hollanda'ya gelerek Türklerle yönelik bir kampanya yürütmek istemesi, Türk hukuk sistemindeki gerginlikler, milletvekillerinin olaylı geliş biçimleri ülkede rahatsızlıklara yol açmıştır. Yaptırımlar konusunda ise her iki ülkenin diğerini bu amaçla tehdit etmesi, genel olarak kampanyalara yönelik bir mesaj olarak

algılanmaktadır. Dolayısıyla “kampanya,” “yaptırım” ve “özür dileme” söylemleri özellikle iç politikaya yönelik ifadeler olarak kendini göstermektedir.

14 Mart tarihli Algemeen Dagblad haberlerinde ise Almanya Başbakanı Angela Merkel’in Hollanda’nın yanında yer alması, destek vermesi durumu ise Türk cumhurbaşkanının “Nazi” söylemlerinden rahatsızlığını göstermesi açısından önem kazanmaktadır.

Algemeen Dagblad’da yer alan haberlerin arasında Hollanda’da yaşayan Türklerin olaylara bakış açıları yer almaktadır. Genel ifadelerde Türklerin “arada kalmış olma,” “politik çıkar uğruna kurban edilme,” “taraf seçme zorunda bırakılma,” “Türk bakanın Hollanda’ya gelerek olayları başlatması” “Türk hükümetinin Türk-Hollanda halkının birlikteliğini etkilemesi” “kendileri üzerinde farklı imaj oluşması” ve “Türklerin bu olayla lekelendiği” “iş çevrelerinde kendileriyle alay edildiği” gibi söylemlerle memnuniyetsizliklerini dile getirmektedirler. Genel olarak bu olayların sadece bir politikadan ibaret olduğu ve seçimlerden dolayı bunların yaşandığı ifade edilmektedir.

Haberlerde ayrıca, Türk cumhurbaşkanının Avrupa ile tartışmaların çıkarılmasındaki rolünün büyük olduğu ve bunu iç işlerinde kullandığı yer almaktadır. Almanlar ve Fransızların bu tuzağa düşmedikleri, ancak Rutte’nin Hollanda’daki seçimlerden dolayı başka şansının olmadığı, Ankara’nın da bunu rahatça kullandığı ifade edilmektedir. Diğer taraftan, bu tür durumlarda özellikle diplomasi gereği söylenmemesi gereken sözlerin sarf edildiği belirtilerek, “faşist” kelimesinin Türkiye’de kendisi ile aynı fikirde olmayanlar için rastgele kullanıldığı, sağ ve sol görüşlü olmasının önemli olmadığı vurgulanmaktadır.

15 Mart haberlerinde ise Türkiye’nin “protesto” amacı ile Hollanda’ya “sembolik bir yaptırım” olarak kırk ineğin geri gönderildiği söylemi yer almaktadır. Yine “yaptırımlara” yönelik olarak, Türk kadın bakanın Hollanda sınırlarından çıkarılması ve sonrasında Rotterdam şehrinde yaşanan olayların büyük bir kavgaya dönüşmesi neticesinde Erdoğan’ın Rotterdam ile kardeş şehirliği kaldırmak istediği ve Avrupa Birliği mahkemelerine gideceği söylemleri gündemi oluşturmaktadır.

Algemeen Dagblad Gazetesi’nde ayrıca, Avrupa’nın Hollanda’nın arkasında durduğu ve Erdoğan’ın söylemlerinin “utanç verici” olduğu, Naziler ile günümüz hükümetlerinin karşılaştırılmayacağı ve hiç kimsenin demokratik bir ülkeye, seçim öncesinde hakaret edemeyeceğinin Parlamentoda ifade edildiği yer almıştır. Erdoğan’ın sert çıkışlarının kendisine geri döndüğünü, Avrupa Parlamentosu’nun Türkiye’nin AB’ye giriş iznini dondurulacağını konuştuğu ve bunun acilen istendiği de gündemi teşkil eden önemli haberler arasında bulunmaktadır.

16 Mart tarihli gazetenin haberlerinde ise Türk Dışişleri Bakanı’nın, Hollanda’da aşırı sağcı parti olarak Wilders’in yerine Başbakan Rutte’nin kazanmasına tepki olarak Avrupa’nın “kutsal savaşların” yeri olacağı söylemesi de dikkat çeken bir söylem olmuştur. Rutte’nin Türk bakanlara tepkisi sonucunda seçmenlerin Hollanda Hükümeti’nin tutumlarını doğru bulması sonucu öne çıkmaktadır. Bir araştırma şirketinin sonucuna göre, Hollandalıların neredeyse tümünün Türklerin “yaptırım” tehdidinde yenik düşmemesi gerektiği ve bu diplomatik savaşta en çok yararlanan partinin de Rutte’nin partisi olduğu belirlenmiştir.

Gazetede ayrıca, Türkiye’de anayasa değişikliği ve referandumdan ziyade şu sıralar sadece Türklük onurunun zedelendiği, bakanlara Avrupa’da propaganda yasağı gelmesiyle kendilerini aşağılanmış hissettikleri konuşulduğu yer almaktadır.

18 Mart haberlerinde ise, Türk yatırımcılardan oluşan iki ticaret heyetinin gelmesi, HDP temsilcisinin buna karşı çıktığı, Erdoğan ve Hollanda hükümeti arasında yükselen kavgaya işaret ederek ticaret heyeti oluşmasının iki ülke arasındaki sorunları inkar etmek olduğunu belirttiğini, Kürtlerin, kendi gücünü arttırmak isteyen Erdoğan’ın uluslararası kampanyasına karşı olduklarını, Hollanda’da yaşayan Türklerin “evet” oyunun demokrasiyi baltalayacağını, “hayır” oyunun ise cumhurbaşkanının gücünü kontrol altında tutacağını ifade etmesi yer almaktadır.

20 Mart basın haberlerinde ise Erdoğan’ın Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ni de düşman olarak gördüğü, Olimpiyatların İstanbul’da yapılmaması için çeşitli oyunlar oynandığını ifade ettiği, Erdoğan’ın politika hayatının başından beri Olimpiyatların ilk defa bir Müslüman ülkesi olan Türkiye’de yapılmasını hedeflediğini, bu hususta entrikaların devreye girdiğini vurguladığı belirtilmektedir.

Diğer taraftan “Nazi” ve “kampanya” söylemlerinin gündemde yer aldığı da gözlemlenmektedir. Haberlerde, Merkel’in Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Nazi

yöntemleri” şeklindeki söylemlerine karşılık verdiği ve Merkel’in artık bu tür karşılaştırmaların bitmesi gerektiğini ifade ettiği, Almanya’nın artık bu tür söylemlere izin vermeyeceği belirtilirken, Türk cumhurbaşkanının referandum kampanyalarına izin verilmemesinden dolayı Avrupa’ya tepkili olduğu gündemde yerini korumaktadır.

22 Mart haberlerine bakıldığında Gölcük’ün 1999 depreminden sonra Rotterdam ile kardeş şehir olduğu, çeşitli yardımların yanı sıra Rotterdam Okulu’nun da kurulduğu ve son diplomatik krize rağmen Rotterdam Okulu’nun adını değiştirmedeği ve halkın bu okuldan memnun olduğu haberi görülmektedir.

23 Mart’ta Hollanda Gazetesi Algemeen Dagblad da yer alan haberlerde “Erdoğan” ve “kampanya” söylemlerinin gündemde yerini koruduğu, Erdoğan’ın aslında kampanyayı kendisinin sürdürmek istediğini, bu tarihte, Hollanda Meclisi’nin Türkiye’ye karşı eylem istediği de haber olarak gündeme taşınmıştır.

3.2.4.2. Türk Basını/Hürriyet Gazetesi

12 Mart 2017 tarihinde Ankara ve İstanbul’da Hollanda’ya karşı büyük tepki gösterildiği, temsilcilikler önünde protesto amaçlı toplanılarak bayraklı kalabalıkların Hollanda aleyhine sloganlar attığı, Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’a tezahüratta bulunduğu, büyükelçilikler önünde güvenlik önlemlerinin alındığı gibi haberler yer almaktadır. Hürriyet Gazetesi olayı manşete alarak “skandal üstüne skandal” olarak nitelendirerek Bakan Kaya’nın polisler arasındaki bir görüntüsünü yansıtmıştır. Gazete, “skandal” olarak Hollanda polislerinin Türk vatandaşlarına köpekleri ile müdahalesini ön plana almıştır.

13 Mart tarihli Hürriyet Gazetesi haberlerinde ise Hollanda Başbakanı Rutte’nin Türkiye’nin “özür” talebini reddettiği ancak Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu’nun diplomatik krize ilişkin özür olsa da olmasa da bunun karşılığının sorulacağı söylemlerinin yanı sıra Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Hollanda’nın tutumunu “skandal ve terbiyesizlik” olarak nitelendirmesi ve “bedelinin” ödeteleceği, bu davranışların Avrupa’da “Nazizm’in hala ayakta olduğu” durumunu açıkça ortaya koyduğu ifadeleri geniş olarak yer almaktadır.

Çavuşoğlu’nun söylemlerinde ise “başkonsolosluk” olgusu öne çıkarılarak, konsoloslukların ülke toprağı olduğu, kendi topraklarına girme hakkının engellendiği ifadeleriyle birlikte “hesap sormak” “bedel ödetmek” “misliyle karşılık vermek” şeklindeki tümceler sıkılıkla kullanıldığı yer almaktadır.

14 Mart tarihli Hürriyet Gazetesi haberlerinde, Türkiye’nin “yaptırım” kararlarına karşı Hollanda Başbakanı Rutte’nin bu kararları tuhaf karşıladığı, öfkeli olmak için çok nedenleri olduğu gündeme taşınmıştır. Hükümet sözcüsü Kurtulmuş tarafından, Hollanda büyükelçisinin kendisine yöneltilen hususları yerine getirinceye kadar Türkiye’ye dönüşüne izin verilmeyeceği, yapılanların “terbiyesizlik ve hadsizlik” olduğu ve kabul edilemeyeceği, diplomatik uçuşların iptal edileceği ifade edilmiştir.

Hürriyet, Hollanda’nın Ankara Büyükelçiliği ve İstanbul Başkonsolosluğu’nun giriş çıkışlarının güvenlik nedeniyle kapatıldığını ayrıca maslahatgüzarın evi ile başkonsolosun konutunun da aynı uygulamaya tabi tutulduğunu belirterek “Hollanda’ya üçlü kıskaç” başlığını kullanmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sert tepkileri geniş olarak ele alınmıştır. Skandal tutumları yüzünden Hollanda’nın Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi’ne şikayetlerin de söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

15 Mart tarihli haberlerde ise Bakan Kaya’nın sınır dışı edildiği gece ayrıca özel time ateş etme izninin verildiği “vur emri bile vermişler” başlığıyla manşete çekilmiştir. Gazetede kadın bakanın ayrıntılı açıklamaları yer almaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise Hollanda’nın olayın olduğu akşam “devlet terörü” sergilediğini ve Hollanda ile Almanya’ya seslenerek “bu ikiliye oy vermeyin” başlığı altında ırkçı tutumlarına karşılık onlara oy verilmemesini istemesi ise manşette yer almaktadır.

Diğer taraftan Cumhurbaşkanı Erdoğan, diplomatik kriz nedeniyle seçimlerin Türkiye’de de izlendiğini ve “bir seçim için Türkiye ile ilişkilerini feda eden” Hollanda’nın bunun “bedelini” ödeyeceğini beyan ederek atılacak adımların seçimlerin akabinde netlik kazanacağını vurgulamıştır.

16 Mart tarihli gazete gündeminde Hollanda seçimleri yer alırken, Türkiye’nin Hollanda seçimlerine “ayar verdiği” ırkçılığı Avrupa’da “frenlediği” şeklindeki başlıklar dikkat çekmekte ve Türkiye’nin Avrupa siyasetindeki önemi vurgulanmaktadır. Başbakan Yıldırım’ın halka yönelik bu tür demeçleri ile hükümetin güçlü olduğu ve uluslararası siyasette söz sahibi olduğu algısı yaratılmak istenmektedir.

17 Mart tarihli gazete manşetlerinde ise öncelikli olarak Almanya ve Hollanda olmak üzere Avrupa ile yaşanan kriz geniş yer bulmuştur. Hürriyet Gazetesi, Başbakan Yıldırım'ın Hollanda'daki seçimlere "ayar" verildiğini beyan ederek, kriz yaşanan Hollanda'daki seçim sonuçlarını değerlendirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın demeci ise "seçimden birinci çıktın ama dostunu kaybettin" şeklinde verilerek, Erdoğan'ın, olayların hafiflemesi için Rutte'nin Başbakan Yıldırım ile yemek görüşmesi talebine karşılık "bizde öyle başbakan yok" ifadesiyle tepki gösterdiği manşete alınmıştır.

18 Mart tarihli Hürriyet Gazetesi haberlerinde ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Avrupa'nın tutumuna ilişkin verdiği tepkiler önemli bir yer tutmakta ve Erdoğan'ın Avrupa'nın Türkiye düşmanlığı için söylediği sözler ön plana çıkmaktadır. Hürriyet Gazetesi bu söylemleri "ekmeğimizle oynuyorlar" manşetiyle vermiştir.

Bu tarihten itibaren Türkiye Basını'nda ve Hürriyet özelinde Hollanda-Türkiye krizinin manşetlerden düştüğü ve gündemin 16 Nisan referandumuna yönlendiği gözlemlenmektedir. Hollanda krizinin iç gündemde yoğun bir şekilde kullanılmasından sonra ortaya çıkan tepkilerin ekonomi ve ticaret alanında oluşturduğu olumsuzluklar ve "yaptırım" söylemlerinin de gündeme taşınmaması, bu durumun hafifletilmek istenmesine bağlanabilmektedir.

Almanya'nın Hollanda'ya destek vermesi, Fransa'nın başta tarafsız görünürken sonradan Türkiye aleyhine beyanatlarda bulunması, diğer taraftan en son Almanya ile ortak yazılı açıklamasında Türkiye'nin "Nazi" ve "faşist" olarak nitelendiği diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile dayanışma içinde olduğunu ifade etmesi, süreci belirsiz "birlik dayanışması" olarak ele alınabilmektedir. Birlik ülkeleri, karşılaştıkları tehditleri Almanya'nın öncülüğünde ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Bu bakımdan kurucu altı üyeden olan Hollanda'ya verilen destek anlaşılabilir bir durumdur.

4. Sonuç

Ekonomik ve siyasal gelişmelerin hızla yaşandığı çağımızda, dünyada meydana gelen savaşlar, ekonomik darboğazlar, rejim değişiklikleri ve yeni stratejilerin oluşturulmasıyla, haber kavramı daha önem kazanmıştır. Dünyada nelerin olup bittiğini ve bu olanların ne anlama geldiğini anlamak için tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulların bilinmesine gereksinim vardır ve özellikle demokratik toplumlarda haber yaşamsal bir gereksinim olarak değerlendirilmektedir. Haber içeriğinin oluşumunda ise birden fazla değişken yer almaktadır. Bu değişkenlerle birlikte hangi haberin ve ne tür söylemlerin nasıl okuyucunun karşısına çıkarılacağı da üretim aşamasının en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır.

Foucault'nun (1999: 53) belirttiği gibi "tarihin bize sürekli öğrettiği gibi, söylem basit bir şekilde hükmetme sistemlerini veya mücadelelerini tercüme eden bir şey değildir, fakat onun için veya onun aracılığı ile mücadelenin olduğu şeydir." Başka bir deyişle, ideoloji kavramını çağrıştıran anlamlara verilen tepkiler sonucunda oluşturulan söylem kavramı ve bu kavramın kullanımı, tarihin ve tarih oyunca var olan anlam mücadelesinin bir sonucudur. Foucault'a göre (1999: 101) söylem iktidarın bir aracı olduğu gibi iktidara yönelik engel, güçlük, direniş noktası ve muhalif bir strateji için başlangıç noktası olabilmektedir. Bu nedenle söylem karmaşık ve değişken süreçtir. Söylem, iktidarı ileterek üretmekte; güçlendirmekte, ağır ağır yok etmekte, açığa çıkarmakta, kırılğan hale getirmekte ve ona engel olmaya olanaklı kılmaktadır. Öte taraftan bu alanın önemli kaynaklarından biri de hiç kuşkusuz medyadır. Medya bu anlamda önemli bir söylem oluşturma alanıdır. Medya haber söyleminin içinde yer alan olaylar ve gerçekleri sözde yaratarak, canlandırmaktadır. Böylece haberin içinde var olan söylemler doğallaşmakta, egemen ideoloji yeniden kurulmakta ve söylem kurgulanmaktadır.

Medya, herhangi bir eylem ya da söyleme nereden bakıldığının ortaya konulması açısından önemlidir. Çünkü medya siyasal ve sosyal olayların yorumlanmasında, iktidarın görüşleri ile bazı inançların insanların zihnine yerleşmesinde birincil derecede etkilidir (Meyer, 2014: 33). Bundan başka iktidar sahiplerinin ya da söylem hakkını meşru şekilde elinde bulunduran kişilerin söylemlerini toplum ile paylaştığı bir diğer siyasal arena mitinglerdir. Mitinglerde siyasal parti liderlerinin söylemleri, kendilerine ve partilerine taraftar toplama ve meşruiyet sağlama amacına yöneliktir. Liderlerin ve siyasal partilerin söylemleri kullanma amacı, toplumda kendileriyle aynı görüşü paylaşan kitlenin desteğini sağlamak, var olan beğeniye ve bağlılığı sürdürmek, kararsız seçmeni hedef kitleye dâhil

ederek kendi ideolojilerine kanalize etmek ve karşıt görüşü benimseyen ideolojik gruplardan kendilerine yandaş sağlamaktır.

Mart 2017'de yaşanan Hollanda-Türkiye diplomatik krizi de politik amaçlara yönelik bir durum olarak kendini göstermektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz durum gerek yabancı gerekse ulusal basında, krize yönelik söylemlerde de görüldüğü gibi, siyasi arenada gelişen bir olaylar zinciri, seçimler, kampanyalar ve referandum gibi siyasi hedeflere yönelik olarak kamuoyu oluşturmak için geliştirilen bir kriz ve neticede de bir propaganda eylemi olarak nitelendirilebilir.

Kaynaklar

- Aslan, K. (2002). *Haberin Yol Haritası*, İstanbul: Anahtar Yayınları.
- Atabek, N. & Uztuğ, F. (1998). Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma. *Kurgu Dergisi*, 15, 96-105.
- Atabek, N. (1998). Medya Gündeminin Oluşumu. *Kurgu Dergisi*, 15, 20-32.
- Bbc Türkçe. (2017). *Hollanda- Türkiye krizi: 5 soruda Viyana Konvansiyonu*. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39253973> Erişim tarihi: 26.10.2018.
- Bülbül, R. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çoban, M. (2009). *Egemen Söylemin Yeniden Üretilmesinde Haber Çerçeveleme: Kanal D ve STV Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demiroğlu, H. (2012). *Kriz Haberciliği Bağlamında Domuz Grubu Haberlerindeki Panik Unsurlarının İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*, İstanbul: Başlık Kitaplar.
- Dursun, Ç. (2004). “*Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?*” *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi içinde* (Der. Ç. Dursun) Ankara: Elips Yayınları.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev. S. İrvan) Ankara: Ark Yayınları.
- Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi*, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Genç, A. & Uyguç, Ü. (1998). *Radyo ve Televizyon Haberciliği*, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Girgin, A. (2005) *Haber Yazmak*, İstanbul: Der Yayınları.
- Günay, V.D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/03/14/yasak-nazi-diplomasi-11-soruda-hollanda-krizi/> Erişim tarihi: 25.11.2018.
- İçel, K. (2005). *Kitle Haberciliği Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- İrvan, S. (2008). “*Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi*” (Ed. C. Yaşın), *Gündem Belirleme ve Kuram Araştırmaları*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Keane, J. (2010). *Medya ve Demokrasi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Matelski, M. (2000). *TV Haberciliğinde Etik*, (Çev. B.Ö. Düzgören), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meyer, T. (2014). *Medya Demokrasisi*, İstanbul: Köprü Kitapları.
- Öğülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 24 (1), 213-220.
- Özdemir, S. (1998). *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özek, Ç. (1999). *Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına*, İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Sdam (Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi). (2017). “*Hollanda Krizi Üzerinden Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*” <http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1031/hollanda-krizi-uzerinden-turkiyeavrupa-birligi-iliskileri.aspx> Erişim tarihi: 27.10.2018.
- Sözen, E. (2014). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- Şenöz, C. (2005). *Metinbilim ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Tokgöz, O. (2010). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Van Dijk, T.A. (2003). *Söylem ve İdeoloji*, (Çev. B. Çoban ve Z. Özarslan), İstanbul: Su Yayıncılık.